

**О. Г. Аврунін**, докт. техн. наук, проф. (*ХНУРЕ, АВІНК, Харків*)

**В. В. Россіхін**, докт. мед. наук, проф. (*ХНУРЕ, АВІНК, Харків*)

**С. А. Худаєва**, студентка (*ХНУРЕ, Харків*)

## **ВИКОРИСТАННЯ БРОНЕТЕХНІКИ ПІД ЧАС ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ 1917–1921 РОКІВ В УКРАЇНІ**

Перша світова війна принесла багато лиха українському народу. До того ж наприкінці 1917 року при остаточному розпаді Російській імперії починається громадянська війна і одночасно національно-визвольна боротьба українського народу за встановлення самостійної держави. З точки зору військової історії – це був період, коли вперше масово почали застосовуватись моторизовані види озброєння, зокрема бронеавтомобілі та танки. Так, вже в період перших бойових зіткнень українських військ з більшовицькими військовими формуваннями наприкінці 1917 року широко використовувались бронеавтомобілі, зокрема в Одесі, Рівному, Катеринославі, Києві [1]. Тому, на сучасному етапі представляє інтерес вивчення інженерних рішень та бойової тактики цього нового для тих часів виду озброєння, що також сприяє військово-патріотичному вихованню зацікавленої молоді [2, 3].

Аналіз формування та дій перших броньових частин української армії дуже ретельно вивчений в роботах [1, 4, 5]. Технічні характеристики бойових машин цього періоду та їх застосування проведено авторами [6].

Парк бронетехніки в той період формувався значною мірою із використанням машин, які було успадковані після розпаду Російської армії, на озброєнні якої були лише бронеавтомобілі і взагалі не було танків. У період громадянської війни на території України бронетехніка була на озброєнні Українських військ (Держави гетьмана П. Скоропадського, УНР), більшовицької Червоної армії та Збройних сил Півдня Росії (Добровольчої (білої) армії генерала А. Денікіна, а в 1920-му році – Російської армії барона П. Врангеля). Причому, тільки на озброєнні останньої були танки, що поставлялися союзниками, в основному з Великобританії (важки танки Mk-5 та середні танки Mk-A Уіппед) та незначна кількість найбільш сучасних на цей період французьких легких танків Рено FT-17. Загальна кількість поставлених танків не перевищувала декількох десятків і вони достатньо ефективно використовувались проти Червоної армії при штурмі укріплень (наприклад, біля Каховки у 1920 му році). Трофейні машини використовувались у підрозділах Червоної армії, а потім знайшли своє місце в якості пам'ятників епохи в Луганську та Харкові. Але, під час маневреної громадянської війни можливо стверджувати, що більш ефективним бойовим засобом, ніж танк, в цей період була тачанка.

За часів Української Держави гетьмана Скоропадського бойове використання бронеавтомобілів було дуже обмеженим і епізодичним, та фактично, воно звелось до участі бронеавтомобілів у протиповстанських операціях. При переході на корпусну організацію армії УНР значна увага приділялась бронеавтомобільним підрозділам. До кожного з восьми корпусів

армії УНР передбачалось включити авто-панцирний дивізіон. У квітні 1918 р. здійснено низку важливих організаційних заходів: затверджено реєстр броньових підрозділів, що входили до складу армії УНР, здійснено розподіл їх за корпусами, розроблено штати броньових частин [4]. За часів гетьманства було завершено формування кадрів восьми корпусних автопанцирних дивізіонів, але діючих машин в них було небагато – це було зумовлено слабкою ремонтною базою та відсутністю запчастин. Серед найпоширеніших типів бронеавтомобілів були англійські Остін, Армстронг-Уїтворт та французькі Рено. Поряд із внутрішньою боротьбою, УНР змушена була протистояти і зовнішнім ворогам – більшовикам, які розпочали агресію проти України вже наприкінці листопада 1918 р., а з весни 1919 р. – і польським військам. У боях першої половини 1919 р. можна відзначити поступове падіння ролі бронеавтомобілів, що пояснюється, з одного боку, зношенням матеріальної частини за відсутності можливостей поповнення, а з іншого – значними втратами (бронеавтомобілі лівобережних і південних корпусів стали, переважно, трофеями білогвардійців та більшовиків) [5]. Основним видом бойових дій, де перевага бронеавтомобілів над іншими типами бронетехніки була беззаперечною – це вуличні бої при знищенні вузлів опору чи патрулювання міських вулиць. Також, не слід забувати і про психологічний фактор – сама присутність бронетехніки здатна була деморалізує впливати на противника, особливо, не загартованого в боях, і, навпаки, піднімала бойовий дух власних військ.

Досвід використання бронеавтомобілів в Першій світовій війні переконливо показав їх ефективність для виконання різноманітних завдань. При наступі їх використовували для прориву ворожої оборони, а під час відступу – в ар'єргардних боях. Однак суттєвим обмежувальним фактором була низька прохідність тогочасних бронеавтомобілів, що примушувало останніх триматись шосейних, або добрих ґрунтових шляхів. Іншим чинником, який обмежував застосування бронеавтомобілів, було паливо. Тем не менш, особливо яскраво переваги бронеавтомобілів проявились як раз при веденні маневрених бойових дій під час громадянської війни 1917-1921 років.

### *Література*

1. Моргун М.В. Передумови становлення броньових частин українських армій: бронеавтомобільні формування першої світової війни та досвід їх застосування // Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. – 2014. – С. 84–89.
2. Аврунин О. Г. Традиции и способы духовно-физического воспитания казака / О. Г. Аврунин, В. В. Россихин, М. Т. Яковенко // Матеріали міського міжвузівського науково-практичного семінару «Філософія в сучасному світі»–НТУ «ХП»–Харків: Точка.–2015.–С. 111–114.
3. Худаєва С.А. Духовне життя українського козацтва / С. А. Худаєва, В. В. Россихин, О. Г. Аврунин // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції Духовність як складова української державності. Харків: ХНУБА. - 2019. – С. 202-204.
4. Моргун М. В. Організаційні структури броньових частин українських армій в 1917 – 1920 рр. / М. В. Моргун // Військово-науковий вісник академії сухопутних військ імені гетьмана П. Сагайдачного – Львів : «АСВ», 2009. – № 12. – С. 83–92.
5. Моргун М. В. Деякі аспекти бойового застосування бронеавтомобілів українськими арміями в 1917-1920 рр. / М. В. Моргун // Вісник Держава та армія Національного університету «Львівська політехніка» – Львів: «Львівська політехніка», 2008. – № 634. – С. 81–85.
6. Барятинский М. Бронеавтомобили «Остин» / М. Барятинский, М. Коломиец. – М.: Моделист-конструктор, 1997. – 32 с. 2. Коломиец М. Броня русской армии. Бронеавтомобили и бронепоезда в Первой мировой войне / М. Коломиец. – М.: Яуза, Стратегия КМ, Эксмо, 2008. – 448 с.